

Міністерство освіти і науки України
Національний університет водного господарства та
природокористування

Навчально-науковий інститут права
Кафедра конституційного права та галузевих дисциплін

07-02-96М

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ

до практичних завдань та самостійної роботи
з навчальної дисципліни

«СУЧАСНІ ЦІННОСТІ ІНТЕГРАЦІЇ ТА МІЖНАРОДНОЇ СПІВДРУЖНОСТІ»

для здобувачів вищої освіти другого (магістерського) рівня
за освітньо-професійною програмою «Право»
спеціальності 081 «Право»
денної та заочної форми навчання

Рекомендовано
науково-методичною радою з якості
Навчально-наукового інституту права
Протокол № 12 від «24» червня 2021 р.

Рівне – 2021

Методичні вказівки до практичних завдань та самостійної роботи з навчальної дисципліни «Сучасні цінності інтеграції та міжнародної співдружності» для здобувачів вищої освіти другого (магістерського) рівня за освітньо-професійною програмою «Право» спеціальності 081 «Право», денної та заочної форми навчання, в галузі знань 81 «Право» [Електронне видання] / Панкевич І. М. – Рівне : НУВГП, 2021. – 19 с.

Укладач: Панкевич І. М., доктор юридичних наук, професор, професор кафедри конституційного права та галузевих дисциплін.

Відповідальний за випуск: Міщук І. В., кандидат юридичних наук, доцент, завідувач кафедри конституційного права та галузевих дисциплін.

Керівник групи забезпечення спеціальності 081 «Право»

Швець О. М.

ЗМІСТ

Передмова	3
1. Опис навчальної дисципліни та її структура	
1.1 Опис навчальної дисципліни	5
1.2 Тематика практичних занять	6
1.3 Контрольні заходи та засоби діагностики	7
1.4 Критерії та шкала оцінювання	7
2. Плани практичних занять	9
3. Самостійна робота студентів	12
4. Рекомендована література	14
5. Інформаційні ресурси	18

© Панкевич І. М., 2021

© НУВГП, 2021

ПЕРЕДМОВА

У преамбулі Конституції України закріплено, що Верховна Рада України приймає її від імені Українського народу - громадян України всіх національностей, виражаючи суверенну волю народу, спираючись на багатовікову історію українського державотворення і на основі здійсненого українською нацією, усім Українським народом права на самовизначення, дбаючи про забезпечення прав і свобод людини та гідних умов її життя, піклуючись про зміцнення громадянської злагоди на землі України та підтверджуючи європейську ідентичність Українського народу і незворотність європейського та євроатлантичного курсу України. Проте декларування незворотності такого курсу є лише одним з перших, хоча й важливих кроків. Згадаймо, що зазначеним текстом преамбулу доповнено законом України «Про внесення змін до Конституції України (щодо стратегічного курсу держави на набуття повноправного членства України в Європейському Союзі та в Організації Північноатлантичного договору» від 7 лютого 2019 року, тобто зовсім нещодавно. Фактично ж протягом значного періоду часу з дня проголошення незалежності Україна застосовувала так звану політику багатовекторності, наслідком якої й стали Помаранчева революція 2004 року та Революція гідності 2013-2014 років. Конституція України покликана забезпечити правові підстави розвитку державного устрою, найважливішою рисою якого є правова держава. Проте тільки у випадку, коли конституційні норми стануть реальністю, можна говорити про те, що розбудова правової держави є не лише гаслом.

Основним завданням вивчення дисципліни «Сучасні цінності інтеграції та міжнародної співдружності» є отримання студентами інформації про витoki інтеграційних процесів у світі та Європі, зокрема Організації Об'єднаних Націй, Організації Північноатлантичного договору, розвитку європейських інтеграційних процесів, утворення Європейського Союзу, процесів його розширення і трансформації; основних моделей європейської політичної системи; головних етапів вступу країни – кандидата до

ЄС; наслідки Brexit; Європейської політики сусідства і шляхів її реалізації; співпраці України з Європейською спільнотою, проблем і перспектив вступу України до ЄС.

1. ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ ТА ЇЇ СТРУКТУРА

1.1 Опис навчальної дисципліни

Метою вивчення навчальної дисципліни «Сучасні цінності інтеграції та міжнародної співдружності» є основні особливості виникнення, розвитку і трансформації інтеграції та міжнародної співдружності, проблем і тенденцій її розвитку, сучасної співпраці України з державами світу, зокрема з державами – членами Європейського Союзу, головні проблеми і перспективи набуття повноправного членства України в Європейському Союзі та в Організації Північноатлантичного договору.

До основних форм роботи студентів із дисципліни «Сучасні цінності інтеграції та міжнародної співдружності» належать такі:

- опрацювання прослуханого лекційного матеріалу, обов'язкових і додаткових наукових літературних джерел;
- вивчення окремих тем або питань, передбачених для самостійного опрацювання;
- виконання домашніх завдань;
- підготовка до практичних занять;
- підготовка до різних форм поточного контролю;
- пошук та огляд літературних джерел за заданою проблематикою;
- написання контрольної роботи;
- аналітичний розгляд наукових публікацій.

У процесі підготовки до практичних занять студенти повинні опрацювати прослуханий лекційний матеріал, всебічно розглянути зміст питань, що виносяться на заняття, проаналізувати відповідні навчальні літературні джерела, нормативно-правові аспекти.

Домашнє завдання з дисципліни студенти виконують з метою закріплення та поглиблення теоретичних знань, а також умінь щодо навчального матеріалу, винесеного для самостійного опрацювання.

Разом із опануванням законодавства необхідно також вивчати і аналізувати практику його реалізації, обставини і причини прийняття актів, які вивчаються, ставлення до них практиків і громадськості. Вивченню підлягають насамперед відповідні міжнародні нормативно-правові акти, а також національне законодавство України, проекти нормативних актів із відповідних питань.

В результаті вивчення дисципліни студенти повинні *знати*: сучасну термінологію інтеграційних процесів; особливості та тенденції сучасного етапу їхнього розвитку; особливості функціонування Організації Об'єднаних Націй, Європейського Союзу; основні засади створення ЄС; критерії вступу до Європейського Союзу та валютного союзу; етапи розвитку відносин України та ЄС.

Практичні завдання мають на меті закріпити теоретичні знання студентів та сформувані навички роботи з науковою літературою та нормативними актами. Вирішуючи завдання, необхідно продемонструвати вміння самостійно аналізувати конкретні ситуації, аргументовано відповідати на поставлені питання, посилаючись на відповідні міжнародні акти та національне законодавство. Відповіді повинні бути повні, обґрунтовані, із зазначенням можливих порушень чинного законодавства про нотаріат, наслідків таких порушень.

1.2 Тематика практичних занять

№ з/п	Назва теми
Модуль 1	
1	Європа та європейські цінності
2	Європейська інтеграція та права людини.
3	Верховенство права та демократія.
4	Міжнародне право як основна цінність міжнародного співтовариства.
Модуль 2	
5	Організація Об'єднаних Націй.

6	Мир і безпека у світі як цінності міжнародного співтовариства. Виклики сучасності.
7	Вирішення спорів в рамках міжнародного співтовариства: теорія та практика.

1.3 Контрольні заходи та засоби діагностики

Поточний контроль знань студентів з навчальної дисципліни «Сучасні цінності інтеграції та міжнародної співдружності» проводиться у формах:

- оцінювання роботи студента на лекціях;
- усного опитування на практичних заняттях, та участі у обговоренні проблемних питань;
- виконання поточних контрольних робіт за темами змістових модулів.

1.4. Критерії та шкала оцінювання

Основними критеріями, що характеризують рівень компетентності студента при оцінюванні результатів поточного контролю з навчальної дисципліни «Сучасні цінності інтеграції та міжнародної співдружності» є:

- повнота і вчасність виконання всіх видів навчальної роботи, передбачених робочою програмою навчальної дисципліни;
- глибина і характер знань навчального матеріалу за змістом навчальної дисципліни, що міститься в основних та додаткових рекомендованих літературних джерелах;
- вміння аналізувати явища, що вивчаються у їх взаємозв'язку і розвитку;
- характер відповідей на поставленні питання (чіткість, логічність, лаконічність, послідовність тощо);
- вміння застосовувати теоретичні положення під час розв'язання практичних занять;
- вміння аналізувати достовірність одержаних результатів.

Оцінювання результатів поточного контролю проводиться у розрахунку від 0 до 60 балів. Основними методами оцінювання є:

- аналіз усних відповідей;
- виконання практичних завдань.

Оцінювання виконання завдань здійснюється за такими критеріями (у % від кількості балів, виділених на завдання із заокругленими до цілого числа):

0% - завдання не виконано;

40% - завдання виконано частково, висновки не аргументовані і не конкретні, звіт підготовлено недбало;

60% - завдання виконано повністю, висновки містять окремі недоліки, судження студента не достатньо аргументовані, звіт підготовлено з незначним відхиленням від вимог;

80% - завдання виконано повністю і вчасно, проте містить окремі несуттєві недоліки несистемного характеру;

100% - завдання виконано правильно, вчасно і без зауважень.

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Кількість набраних балів студентом	Оцінка за національною шкалою
90-100 балів	Зараховано
82-89 балів	Зараховано
74-81 балів	
64-73 балів	
60-63 балів	Зараховано
35-59 балів	не зараховано з можливістю повторного складання
1-34 балів	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

2 ПЛАНИ ПРАКТИЧНИХ ЗАВДАНЬ

Змістовий модуль 1. Європейська інтеграція та Україна.

Тема 1. Європа та європейські цінності.

План заняття

1. Розвиток країн на території Європи.
2. Європейські цінності: становлення та значення.
3. Зародження та розвиток ідеї європейської інтеграції.
4. Загальна характеристика Європейського Союзу.
5. Цінності Європейського Союзу та їх закріплення в установчих договорах.
6. Україна в європейському цивілізаційному просторі.

Тема 2. Європейська інтеграція та права людини.

План заняття

1. Розвиток уявлень про права людини в Європі.
2. Права людини - основні поняття.
3. Взаємодія права Європейського Союзу та права Ради Європи у сфері захисту прав людини.
4. Механізм захисту прав людини у праві ЄС та його еволюція.
5. Європейський парламент як інституція захисту прав і свобод людини і громадянина.
6. Роль Європейського суду з прав людини та суду ЄС у захисті прав та свобод людини.

Тема 3. Верховенство права та демократія.

План заняття

1. Сучасні європейські погляди щодо принципу верховенства права.
2. Верховенство права як одна із найважливіших цінностей сучасної демократії.
3. Поділ влади.
4. Законність. Верховенство Конституції.
5. Незалежність суду і суддів.
6. Принцип верховенства права у практиці Європейського суду з прав людини.

Тема 4. Міжнародне право як основна цінність міжнародного співтовариства.

План заняття

1. Зміст та юридична природа міжнародного права.
2. Розвиток міжнародного права.
3. Джерела міжнародного права.
4. Співвідношення між міжнародним, європейським та національним правом.

Змістовий модуль 2. Міжнародна глобалізація та інтеграція.

Тема 5. Організація Об'єднаних Націй.

План заняття

1. Генезис Організації Об'єднаних Націй.
2. Природа ООН.
3. Статут Організації Об'єднаних Націй.
4. Цілі, принципи діяльності та функції ООН: аксіологічний вимір.
5. Членство ООН. Ціннісно-орієнтована організаційна структура ООН.

Тема 6. Мир і безпека у світі як цінності міжнародного співтовариства. Виклики сучасності.

План заняття

1. Умови застосування сили в рамках міжнародного співтовариства до 1945 року.
2. Застосування сили згідно Статуту ООН.
3. Роль ООН у підтриманні міжнародного миру та безпеки.
4. Гібридні війни

Тема 7. Вирішення спорів в рамках міжнародного співтовариства: теорія та практика

План заняття

1. Дипломатичні засоби мирного вирішення спорів в рамках міжнародного співтовариства.
2. Судові засоби мирного вирішення спорів в рамках міжнародного співтовариства.
3. Інституційні засоби мирного вирішення спорів спорів в рамках міжнародного співтовариства.

3 САМОСТІЙНА РОБОТА СТУДЕНТІВ

Самостійна робота є однією із складових навчального процесу, на яку припадає значний обсяг навчального часу. При цьому студент є активним учасником навчального процесу, набуває навичок самоорганізації, самостійного пошуку інформації, прийняття рішень. Правильна організація самостійної роботи дозволяє максимально індивідуалізувати навчання, підвищити ефективність навчального процесу в цілому.

Одним із видів самостійної роботи є опрацювання лекційного матеріалу, визначення головного у змісті лекції, засвоєння її основних моментів. При цьому не варто дослівно записувати за лектором, а своїми словами фіксувати найсуттєвіше: тему, її основні питання та положення.

Самостійна робота є важливим засобом засвоєння слухачами навчального матеріалу. Вона передбачає опрацювання наукових праць, підручників, навчальних і методичних посібників, вивчення та ознайомлення з положеннями міжнародних нормативно-правових актів, національного законодавства України.

Формами самостійної роботи студентів є:

- доопрацювання матеріалів лекцій та опрацювання літератури, що пропонується до вивчення по темах навчальної дисципліни;
- підготовка до практичних (семінарських занять), виконання завдань по темах практичних занять;
- підготовка письмових відповідей на питання для самопідготовки;
- робота в інформаційних мережах;
- вибір теми, складання плану та написання реферативної роботи;
- самостійне вивчення та складання конспектів по темах, що виносяться на самостійне вивчення.

Професійному розвитку студентів сприяє самостійне виконання творчих та практичних завдань, різноманітні форми пошукової, дослідної роботи.

Викладач систематично контролює самостійну роботу студентів: перевіряє конспекти, виконання індивідуальних творчих завдань, надає необхідну допомогу для активізації навчальної діяльності студентів.

Результативність самостійної роботи виявляється під час заслуховування та обговорення доповідей, захисту рефератів, поточного модульного контролю знань, перевірки письмових відповідей та підсумкового оцінювання успішності студентів.

Перелік тем для рефератів

1.	Ідея спільної Європи та процеси інституційної інтеграції.
2.	Розвиток панєвропейського руху в першій половині ХХ ст.
3.	Європейський федералізм: теорія чи реальність.
4.	Європейська культура: між універсалізмом та європоцентризмом.
5.	Європейська ідентичність – заперечення чи розвиток національних ідентичностей.
6.	Європа та Європейський Союз: проблеми співвіднесення.
7.	Розвиток принципу субсидіарності в рамках ЄС.
8.	Поглиблення європейської інтеграції та проблема державного суверенітету
9.	Розвиток громадянства Європейського Союзу.
10.	Чи потрібна Україні європеїзація?
11.	Українсько-польські відносини в контексті розширення Європейського Союзу.
12.	Сучасна «хвиля» розширення ЄС: наслідки та перспективи для України.
13.	Ставлення громадян європейських країн до розширення ЄС.
14.	Європейський регіоналізм.
15.	Європа та Великобританія.
16.	Розвиток інституціональної системи ЄС.
17.	Розвиток європейського парламентаризму.

18.	Переговори як основа функціонування інституційної системи ЄС.
19.	Амстердамський та Ніццький договори про реформування інституцій ЄС.
20.	Стереотипи в процесах європейської інтеграції.
21.	Зміст поняття європесць.
22.	Культурна політика Європейського Союзу: принципи та механізми реалізації.
23.	Політика «сусідства» та її вплив на інтеграційні процеси на пострадянському просторі.
24.	Політика ЄС стосовно України на сучасному етапі.

4 Рекомендована література

4.1.Базова

1. Айзінг Р. Європеїзація та інтеграція. Концепти дослідження. Європейська інтеграція. Уклад. М. Яхтенфукс, Б. Колер-Кох / пер. з нім. М. Яковлева. Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2007.

2. Aust A. Handbook of International Law. 2nd ed. Cambridge University Press, 2010. 527 p.

3. Біленчук П. Д., Кочетков В. М., Міщенко В. Б. Гаазькі конвенції про закони та звичаї війни. Енциклопедія сучасної України. URL: <http://esu.com.ua/>.

4. Буткевич О. В. Історія міжнародного права: підручник. Ліра-К., 2013. 416 с.

5. Буткевич В.Г. Міжнародне право. Основи теорії: підручник. В. Г. Буткевич, В. В. Мицик, О. В. Задорожній; за ред. В. Г. Буткевича. К. : Либідь, 2002. 608 с.

6. Вахудова А. Нерозділена Європа: демократія, важелі впливу та інтеграція після комунізму. Переклад з англ. К. : Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2009.

7. Гердеген М. Європейське право / пер. з нім. Гердеген Матіас. К. : “К.І.С.”, 2008. 528 с.

8. Глобальна та національна безпека: підручник. Авт. кол. В. І. Абрамов, Г. П. Ситник, В. Ф. Смолянюк та ін. / За заг. ред. Г. П. Ситника. 2016. 784 с.

9. Гринчак В. А. Мирні засоби врегулювання міжнародних спорів: підручник. Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2016. 326 с.

10. Грицяк І.А. Право та інституції Європейського Союзу: Навчальний посібник. К. : “К.І.С.”, 2004. 260 с.

11. Кононенко В. П. Вирішення територіальних спорів Міжнародним Судом ООН: теорія і практика : монографія. Київ-Одеса : Фенікс, 2018. 438 с.

12. Копійка В. В., Шинкаренко Т. І. Європейський Союз : історія і засади функціонування : навчальний посібник / за ред. Л. В. Губерського. К. : Знання, 2009.

13. Міжнародне безпекове середовище: виклики і загрози національній безпеці України / Б. О. Парахонський, Г. М. Яворська, О. О. Резнікова ; за ред. К. А. Кононенка. НІСД, 2013. 56 с.

14. Міжнародне публічне право : підручник. 2-ге вид. / за ред. В. М. Репецького. К., 2012. 437 с.

15. Міжнародний тероризм, як невід’ємна загроза глобалізаційного світу. *Ефективність державного управління*. Збірник наукових праць. 2008. Вип. 14/15.

16. Адашис Л. І., Анакіна Т. М., Вихрист С. М. Основи права Європейського Союзу : підручник. та інші; за заг.ред. Т. Л. Сироїд; Харків. Нац. ун-т ім. В. Н. Каразіна. Харків : Право, 2020. 590 с.

17. Pankevych I. Governmental System of Ukraine. Chronowski N., Drinóczi T. and Takács T. (eds.), Oficyna – Wolters Kluwer Polska, Warsaw, 2011. S. P.736–803.

18. Панкевич І. М. Традиція виборності влади в Україні : монографія. Львів : Видавництво Львівського національного університету імені Івана Франка. 2015. 488 с.

19. Pankevych I. Slovaska I. Military conflict: Ukraine's and the world's challenges. *Balkan Social Science Review*. Vol. 16, December 2020, P. 197-213.

20. Pankevych I., Sofinska I. Constitutionalism and participative democracy on electoral mass-market. *Juridical Tribune*. Volume 10. Special Issue, October 2020. P. 73-89.

21. Рабінович П. М., Панкевич І. М. Здійснення прав людини: проблеми обмежування (загальнотеоретичні аспекти) : монографія. *Праці Львівської лабораторії прав людини і громадянина НДІ державного будівництва та місцевого самоврядування Академії правових наук України*. Редкол.: П. М. Рабінович (голов. ред.) та ін. Серія І. Дослідження та реферати. Випуск 3. Львів, 2001. Астрон. 108 с.

22. Яковюк І., Трагнюк Л., Меделяєв В. *Азбука європейської інтеграції*. Харків : «Апекс+», 2006.

4.2. Додаткова

Додаткові ресурси:

1. Енциклопедія міжнародного права: у 3 т. редкол.: Ю. С. Шемчушенко, В. Н. Денисов та ін.; Інститут держави і права імені В. М. Корецького НАН України. Київ: ВД «Академперіодика», 2014. Т. 1: А-Д. 920 с.

2. Київець О. В. Джерело міжнародного права, як природно-правова категорія. *Публічне право*. 2011. №1. С.76–81.

3. Міжнародні відносини та зовнішня політика України : підручник / Ю. В. Пунда, І. П. Козинець, В. С. Клименко та ін. К. : НУОУ ім. Івана Черняхівського, 2020. 28 с.

2. Pankevych I. *Osteuropa-Recht Cegenwartsfragen aus den Rechten des Ostens* 49 Jahrgang, Heft 5, Oktober 2003, Köln. P. 458–462.

4. Pankevych I. *Eastern Dimension of the European Union within the Prospects of Ukraine (Interrelation and Expectations. Eastern Dimension of the European Union, Kraków, 2004, P. 103–*

112.

5. Pankevych I. Współczesne demokratyczne problemy Ukrainy: wymiar prawno-polityczny. *Współczesne oblicza demokracji* red. D. Gizickiej, Toruń, 2010. S. 105–119.

6. Панкевич І.М. Проблема правообмежень у застосуванні Конвенції про захист прав людини та основних свобод. *Вісник Львівського Університету*. Серія міжнародна, Випуск 4. Львів, 2001. С. 130–133.

7. Pankevych I. Europejskie standardy praw człowieka a prawo krajowe – przykład Ukrainy. *Studia prawno-europejskie*, Tom VI, pod. red. M. Seweryńskiego i Z. Hajna, Łódź 2002. S. 46–57.

8. Pankevych I. Prawa człowieka na Ukrainie: historia i współczesność. *Acta Univesitatis Wratislaviensis Nr 2486, Przegląd Prawa i Administracji Uniwersytetu Wrocławskiego*. Tom LIII, Wrocław, 2003. S. 195–212.

9. Pankevych I. The Role of the Venice Commission in the Process of Development of Democratic Institutions in Ukraine. *Regionalne systemy ochrony praw człowieka. 70 lat po proklamowaniu Powszechnej Deklaracji Praw Człowieka. Osiągnięcia, bariery, nowe wyzwania i rozwiązania: monografia*. pod red. J. Jaskierni, i K. Spryszaka, Toruń, 2019. P. 240–248.

10. Панкевич І. М. Виборчі цензи як чинник обмеження виборчих прав громадян. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Серія Право. Випуск 22. Частина II. Том 1. Ужгород, 2013. С. 168–172.

11. Pankevych I. Verfassungsrechtliche Garantien zum Schutze der Menschenrechte in der Ukraine und in den stabilen demokratischen Staaten. *Osteuropa Recht Gegenwartsfragen aus den Rechten des Ostens* 51. Jahrgang. Heft 3. Juni 2005. P. 254–262.

12. Pankevych I. Współczesne demokratyczne problemy Ukrainy: wymiar prawno-polityczny. *Współczesne oblicza demokracji*. pod red. D. Gizickiej, Toruń, 2010. S. 105–119.

13. Панкевич І. Семків В. Україна: від конфлікту демократії та ринку до конфлікту громадянського суспільства і олігархів. *Facta Simonidis*. Nr 1 (11). Zamość, 2018. S. 201–214.

14. Pankevych I. International Standards for Protection of the Rights of Refugees and the Legislation of Ukraine (comparative analysis). *Global Problem of Immigration – Challenges and Prospects in the New Century*, T. Kozluk (ed.), Warsaw, 2004. P. 127–133.

15. Pankevych I. Ukrainian Migration Policy in the Light of Law. Contemporary Migration Issues: Migration and Society. *Legal Framework of Migration versus Human Rights*, T. Kozluk (ed.), Warsaw, 2005. P. 109–114.

16. Панкевич І. М. Участь у місцевих виборах іноземців: європейський досвід та інтереси національної безпеки України. *Проблеми державотворення і захисту прав людини в Україні: матеріали XXIII звітної науково-практичної конференції (7–8 лютого 2017 р.): Львів : Юридичний факультет Львівського національного університету імені Івана Франка, 2017. С. 91–95.*

17. Панкевич І. М. Втручання у виборчий процес як елемент гібридної війни: внутрішні виклики та зовнішні загрози *Вісник Львівського Університету. Серія міжнародні відносини. Львів, 2018, Випуск 45. С. 198–208.*

18. Погребняк С. Загальні принципи права, як джерело права. *Вісник академії правових наук України. 2011. №1 (64). С.14–25.*

5.Інформаційні ресурси

1. Верховна Рада України. URL: <http://rada.gov.ua>.
2. Верховний суд України. URL: <http://www.scourt.gov.ua>.
3. Європейський суд з прав людини. URL: <http://www.echr.coe.int/Pages/home.aspx?p=home>.
- 4.Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua>.
5. Кабінет Міністрів України. URL: <http://www.kmu.gov.ua>.
- 6.Наукова бібліотека НУВГП (м. Рівне, вул. Олекси Новака, 75). URL: <http://nuwm.edu.ua/naukova>
- 7.Національна бібліотека ім. В.І.Вернацького. URL:

<http://www.nbu.gov.ua>.

8. Обласна наукова бібліотека (м. Рівне, майдан Короленка, 6). URL: <http://www.libr.rv.ua>.

9. Публікації ЮНЕСКО. URL: <http://www.unesco.org/new/ru/unesco/resources/publications>.

10. Суд Європейських співтовариств. URL: <http://curia.europa.eu>.

11. Судова влада України (офіційний веб-портал). URL: <http://www.couit.gov.ua>.